

УДК 331.572.4

ПОПИТ ТА ПРОПОЗИЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ НА СІЛЬСЬКОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Т.В. РЕШИТЬКО

Дана публікація присвячена проблемам безробіття сільського населення та розробці пропозицій по усуненню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили в сільській місцевості.

This publication is devoted problems of unemployment of agricultural population and working out of offers on discrepancy liquidation between a labour supply and demand in a countryside.

Ключові слова: попит та пропозиція робочої сили, зайнятість, безробіття, сільський ринок праці.

В сільській місцевості України надзвичайно загострилася проблема професійно-кваліфікаційної відповідності попиту і пропозиції робочої сили. Низькою є ціна на неї в офіційному секторі економіки. Ці фактори зумовлюють високий рівень безробіття на селі, посилення масштабів стихійної внутрішньої міграції, відпливу кваліфікованих працівників за кордон, поглиблюють соціально-економічну кризу в країні.

У 2007р. кожна друга особа, що мала статус безробітного, мешкала у сільській місцевості, а кожна третя незайнята особа, що перебувала на обліку у службі зайнятості, раніше працювала у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві. Разом з тим, серед наявних вакансій кількість робочих місць за цим видом економічної діяльності становила менше 5%, в середньому на 1 вільне робоче місце у сільському господарстві претендувало 25 осіб [1, С.110].

Проблеми зайнятості, безробіття присвячено чимало наукових досліджень. Їх результати широко висвітлені у працях провідних українських вчених: С.І. Бандура, І.Ф. Гнибіденка, В.С. Дієсперова, Т.М. Кір'ян, А.М. Колота, Е.М. Лібанової, Т.П. Петрової, К.І. Якуби та інших авторів.

©Т.В. Решитько - к.е.н., провідний науковий співробітник НДІ праці і зайнятості населення Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України

Метою статті є дослідження співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на сільському ринку праці і розробка пропозицій з усунення дисбалансу між ними.

За міжнародною практикою існує ряд цільових напрямів обстеження робочої сили. Вони вписуються у рамки концепцій оцінки попиту та пропозиції праці, які включаються до системи обліку ринку праці.

Пропозиція робочої сили представлена економічно активним населенням, до складу якого включаються особи, які пропонують або надають послуги своєї праці роботодавцям, тобто за методологією МОП, відносяться до зайнятих або безробітних. Вона характеризується показниками кількісного та якісного складу працездатного населення (за статтю, віком, освітою, професіями тощо), яке не має роботи та пропонує свою робочу силу до найму, або шляхом здійснення конкретних дій у напрямку започаткування підприємницької діяльності, тобто створення власного бізнесу з метою самостійного забезпечення себе роботою [2, С.44].

Попит на робочу силу (потреба у робочій силі) формується існуючими робочими місцями та вакансіями і характеризує обсяг та структуру суспільної потреби у робочій силі, представленої на ринку праці та забезпеченій відповідними засобами виробництва, оплатою праці, благами та послугами [2, С.43]. Попит на робочу силу відображає потребу роботодавців у працівниках для заповнення робочих місць та вакансій.

Задоволений попит роботодавців у працівниках формує сегмент ринку праці, до якого належить зайняте населення. Інший, специфічний сегмент ринку праці, характеризується тим, що з одного боку, існує потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакансій), а з іншого боку, безробітні, які претендують на ці робочі місця та вакансії.

Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на обліку у державній службі зайнятості відображає показник навантаження не зайнятих трудовою діяльністю громадян на одне вільне робоче місце, вакансію. Впродовж 2000-2007 рр. навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце в сільському, лісовому господарстві, рибальстві та риборозведенні скоротилося з 44 осіб до 25 осіб (табл.1). Така

Таблиця 1

**Попит та пропозиція кваліфікованих робітників
сільського та лісового господарств,
риборозведення та рибальства у 2000-2007 рр.**

№ з/п	Показник	Р і к								
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007р. до 2000р., %
1.	Чисельність незайнятого населення, тис. осіб	36,1	34,7	45,0	48,5	48,5	41,5	37,9	35,9	99,4
2.	Потреба у працівниках, тис. осіб	0,8	1,2	1,7	1,8	2,0	2,3	1,9	1,4	175,0
3.	Навантаження незайнятого населення на вільні робочі місця, осіб	44	29	26	27	24	18	20	25	56,8

*Джерело: Статистичні збірники. Економічна активність населення України 2000-2007 рр.

тенденція сформувалася за рахунок зростання попиту на робочу силу.

Проте у 2006-2007рр. спостерігалось збільшення цього показника з 20 осіб до 25 осіб, що зумовлено:

а) зростанням числа вивільнених працівників з підприємств, установ, організацій сільського господарства;

б) зростанням чисельності працівників сільського господарства, які перебували на обліку у державній службі зайнятості;

в) зменшенням кількості вільних робочих місць для цієї категорії громадян.

У 2007 р. найвищий рівень навантаження незайнятого населення на вільні робочі місця був характерний саме для професій кваліфікованих працівників сільського, лісового господарства, риборозведення та рибальства, працівників найпростіших професій і технічних службовців.

Чисельність кваліфікованих працівників сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства, які

шукали роботу у 2007р. складала 91 тис. осіб, а дефіцит вакансій для цієї категорії працівників становив 49,4 тис. одиниць і спостерігався фактично у всіх регіонах України. Чисельність працевлаштованих складала 28,7 тис. осіб [3].

Наші дослідження показують, що сьогодні реальний стан сільського ринку праці характеризується наявністю значних невідповідностей та диспропорцій між пропозицією робочої сили та попитом на неї. Про це свідчить той факт, що чисельність безробітного сільського населення, яке перебувало на обліку в державній службі зайнятості у 2007 р. складала 347,8 тис. осіб, а попит на робочу силу у сільському, лісовому господарстві, рибальстві та риборозведенні лише 7,3 тис. осіб. (табл. 2).

Як свідчать статистичні дані, серед працевлаштованих громадян у 2001 р. – лише кожен десятий, у 2002-2003 рр. – кожен сьомий, у 2004-2007 рр. – кожен шостий отримав роботу в сільському господарстві. Низький рівень заробітної плати був у запропонованих вакансіях як для висококваліфікованих представників робочих професій (працівників з інструментом, швачок, трактористів, механізаторів), так і фахівців у галузі медицини, освіти, програмного забезпечення, економіки, юриспруденції.

Дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією спостерігається в розрізі окремих професій та спеціальностей. Надзвичайно гостро стоїть проблема невідповідності за кваліфікаційним рівнем, оскільки значна частина незайнятих осіб сільської місцевості не відповідає вимогам роботодавців щодо рівня кваліфікації та досвіду роботи.

Збільшення кількості нових робочих місць в усіх сферах економіки є одним із основних напрямів активного державного регулювання стану ринку праці.

На жаль, ситуація сьогодні на селі така, що кількість робочих місць, яка щорічно вводиться в дію в сільському господарстві, не відповідає існуючим обсягам безробіття, а збільшення чисельності вивільнених селян в результаті впливу глобальної фінансової кризи призведе до ще більшого загострення соціальної напруги на селі.

Значним засобом забезпечення зайнятості та само зайнятості мешканців села може стати розвиток підприємництва.

Таблиця 2

**Попит та пропозиція робочої сили у
сільському, лісовому господарстві, риборозведенні
та рибальстві у 2000-2007 рр.**

№ з/п	Показник	Р і к								
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007р. до 2000р., %
1.	Чисельність безробітного сільського населення, яке перебувало на обліку в службі зайнятості, тис. осіб.	291,5	311,4	423,7	449,2	445,8	433,4	397,8	347,8	119,3
2.	Чисельність вивільнених працівників, тис. осіб	35,8	30,7	33,2	40,1	24,7	20,4	18,9	7,8	21,8
3.	Попит на робочу силу, тис. осіб	3,9	5,5	7,1	7,6	9,4	10,4	8,1	7,3	187,2
4.	Працевлаштування незайнятого трудовою діяльністю населення, тис. осіб	62,6	92,1	111,2	125,0	163,0	181,9	188,8	200,0	319,5

*Джерело: Статистичні збірники. Економічна активність населення України 2000-2007 рр.

Проте підприємницькі структури в сільській місцевості розвиваються дуже повільно. Спостерігається нерівномірність у створенні виробничих та обслуговуючих секторів господарювання. Дослідження показали, що безробітні селяни бажають займатися підприємницькою діяльністю. Але без належної фінансової підтримки та професійної підготовки вести підприємницьку діяльність їм надзвичайно складно.

Невідповідність попиту та пропозиції робочої сили на селі підтверджують дані Кіровоградського та Миколаївського обласних центрів зайнятості. У 2007р. в Кіровоградському обласному центрі зайнятості статус безробітних мали 56,8 тис.

осіб, з яких 62,3 % складали особи, що мешкали в сільській місцевості. Станом на 01.01.2008р. тут було 237 вільних робочих місць для працівників сільського господарства, рибальства та риборозведення, тобто 6,8% загальної чисельності незайнятих осіб. З них: вакансії на робітничі місця складали 99 осіб, на посади службовців – 48 осіб, на місця, які не потребують спеціальної підготовки – 90 осіб [4, С.6-7].

У Миколаївському обласному центрі зайнятості у 2007 р. статус безробітних мали 30,4 тис. осіб мешканців села, тобто 58,2 % від загальної чисельності безробітних області. Причому лише 234 вільних вакансії передбачалося для робітників сільського господарства, рибальства та риборозведення, тобто 8,6 % від загальної їх чисельності.

Навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в сільському господарстві, рибальстві та риборозведенні Кіровоградської області складало 40 осіб, Миколаївської області - 44 особи [5, С.1], що значно гірше, ніж аналогічний показник по Україні (25 осіб). Це пояснюється вкрай обмеженою сферою прикладання праці в сільській місцевості як по регіонах так і в цілому по країні.

Дефіцит вакансій спостерігався для працівників усіх видів економічної діяльності практично у всіх регіонах Кіровоградської області. Диспропорції попиту на робочу силу та її пропозицію були характерними для переважної більшості професій мешканців села. Так, наприклад, на обліку в службі зайнятості станом на 01.01.2008р. перебувало 599 доярів, для них було заявлено – 62 вакансії, для 119 тваринників – 37 вакансій тощо. Разом з тим, відчувався дефіцит таких професій, як слюсар-сантехнік, машиніст екскаватора, електрогазозварник тощо.

На жаль, органами державної статистики та Державним центром зайнятості у щорічних збірниках не наводяться дані щодо попиту і пропозиції робочої сили в сільській місцевості в розрізі професій та спеціальностей. Це не дає змоги бачити реальну картину наявності (дефіциту чи надлишку) вакансій на селі та пропозиції робочої сили на сільському ринку праці, що значно ускладнює розробку заходів щодо усунення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили на підприємствах сільської місцевості.

У той же час, на селі все більше проявляється і інша тенденція – при великому обсязі незайнятого населення все більше відчувається дефіцит багатьох професій та кваліфікованих працівників для різних суб'єктів господарювання. Нині на ринку праці не вистачає токарів, ковалів, слюсарів-інструментальників, фрезерувальників тощо. Є потреба в учителях, медичних працівниках, продавцях. Значним попитом користуються електрогазозварники, слюсарі, токарі, швачки, столярі, водії, трактористи, висококваліфіковані робітники на будівництві. Тобто ті професії, які потребують спеціальної професійної підготовки.

Як показує досвід, за будь-яких економічних умов, навіть при високому рівні безробіття завжди є потреба у висококваліфікованих працівниках. Адже майже 60 % сільськогосподарських підприємств відчувають нестачу кваліфікованих робочих кадрів [1, С. 80]. За оцінками вчених в 2008р. у сільському господарстві на збиранні врожаю не вистачало 10 тис. механізаторів.

Ситуація на сільському ринку праці залишалася досить напруженою в 2008 р. та на початку 2009 р. Чисельність безробітного сільського населення збільшується, а вільних робочих місць зменшується, відповідно зростає кількість претендентів на кожну вакансію.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведені нами дослідження показують, що професійно-кваліфікаційний склад сільських безробітних, який має місце на селі, не задовольнить попит у робочій силі і не сприятиме розвитку малого і середнього бізнесу. Крім того, існуючі робочі місця характеризуються низьким рівнем заробітної плати, або ж виплати у вигляді натуроплати, транспортною недоступністю, відсутністю житла. У більшості сільських населених пунктів відсутні елементарні умови життя та соціальні послуги. Нині майже половина сільських населених пунктів України не має на своїй території будь-яких суб'єктів господарської діяльності, що спричиняє їх деградацію та занепад. Тому, не зважаючи на високий рівень безробіття у сільській місцевості, безперспективні робочі місця тривалий час залишаються вакантними. А значна частина селян, переважно молодь, продовжує мігрувати у місто, де

зосереджені матеріально привабливі галузі економіки, більш високий рівень життя і краще розвинута соціальна інфраструктура та за кордон заради більш престижних заробітків.

Поглибленню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на селі сприяє також той факт, що роботодавців не влаштовує за рівнем кваліфікації та досвідом роботи значна кількість незайнятих осіб сільської місцевості, що перебувають на обліку в службі зайнятості. Сьогодні вони більш охоче приймають на роботу працівників, які мають глибокі знання та практичні навички. Тому одним із заходів підвищення конкурентоспроможності сільських безробітних на ринку праці є здійснення їх професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Проте професійна освіта сьогодні в країні відчуває значні труднощі. Крім того, відсутня чітка картина скільки і яких спеціалістів потрібно готувати для забезпечення потреб села.

Зважаючи на високий рівень безробіття, дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили на підприємствах сільської місцевості, стан та проблеми у професійному навчанні кадрів, сьогодні вкрай необхідно: створити загальнодержавну інформаційну базу даних щодо потреби підприємств, організацій та установ у працівниках та спеціалістах за професіями та спеціальностями; розробити механізм організації професійної підготовки кадрів на виробництві, який би враховував, ринковий попит на професії та був заснований на застосуванні сучасних технологій професійного навчання; розробити та затвердити комплексну загальнодержавну програму підготовки кадрів для села; запровадити законодавчі механізми стимулювання аграрників до співпраці з навчальними закладами; з метою створення нових робочих місць в сільській місцевості розробити державну та регіональні програми розвитку підприємництва на селі за рахунок різних джерел фінансування. Для стимулювання цього процесу слід запровадити режим найбільшого сприяння підприємництва в сільській місцевості за рахунок державного та регіональних бюджетів, Фонду підтримки підприємницької діяльності тощо.

Ці та інші заходи, на наш погляд, дозволять суттєво покращити ситуацію на сільському ринку праці, усунути

диспропорцію між попитом і пропозицією робочої сили на підприємствах сільської місцевості.

Бібліографія

1. **Ринок праці України у 2007 році.** Аналітично-статистичний збірник. – К.: Державний центр зайнятості. – 2008.- 299 с.
2. **Статистика ринку праці: Міжнародні стандарти та національний досвід.** Навчальний посібник /За ред.. Н.С. Власенко, Н.В. Григорович, Н.В. Рубльової. –К.: ТОВ «Август Трейд», 2006.- С. 206-320.
3. **Економічна активність населення України 2007.** Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2008. – 224 с.
4. **Ринок праці Кіровоградської області у 2007 році.** Аналітично-статистичний збірник. Кіровоградський обласний центр зайнятості. – Кіровоград: 2008.- 69 с.
5. **Інформація щодо стану ринку праці на селі у Миколаївській області за 2007 рік** № 02-1804/10 від 28.05.2008.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.

УДК 336.144.32 (477.82)

БЮДЖЕТНЕ ІНВЕСТИВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї, ЖІНОК, МОЛОДІ ТА ДІТЕЙ

Б. М. ПІСНИЙ

У статті викладено зміст бюджетного інвестування у Волинській області та проаналізовано реалізацію програми підтримки сім'ї, жінок, молоді та дітей.

In the article maintenance of the budgetary investing is expounded in the Volinskiy area and realization of the program of support of family, women, young people and children is analysed.

Ключові слова: бюджетне інвестування, місцеві бюджети, бюджетні процеси.

©Б. М. Пісний - здобувач Національного університету водного господарства та природокористування